

Роксоляна Свято

Ази барокової містерії для МОГИЛЯНСЬКИХ СПУДЕЇВ

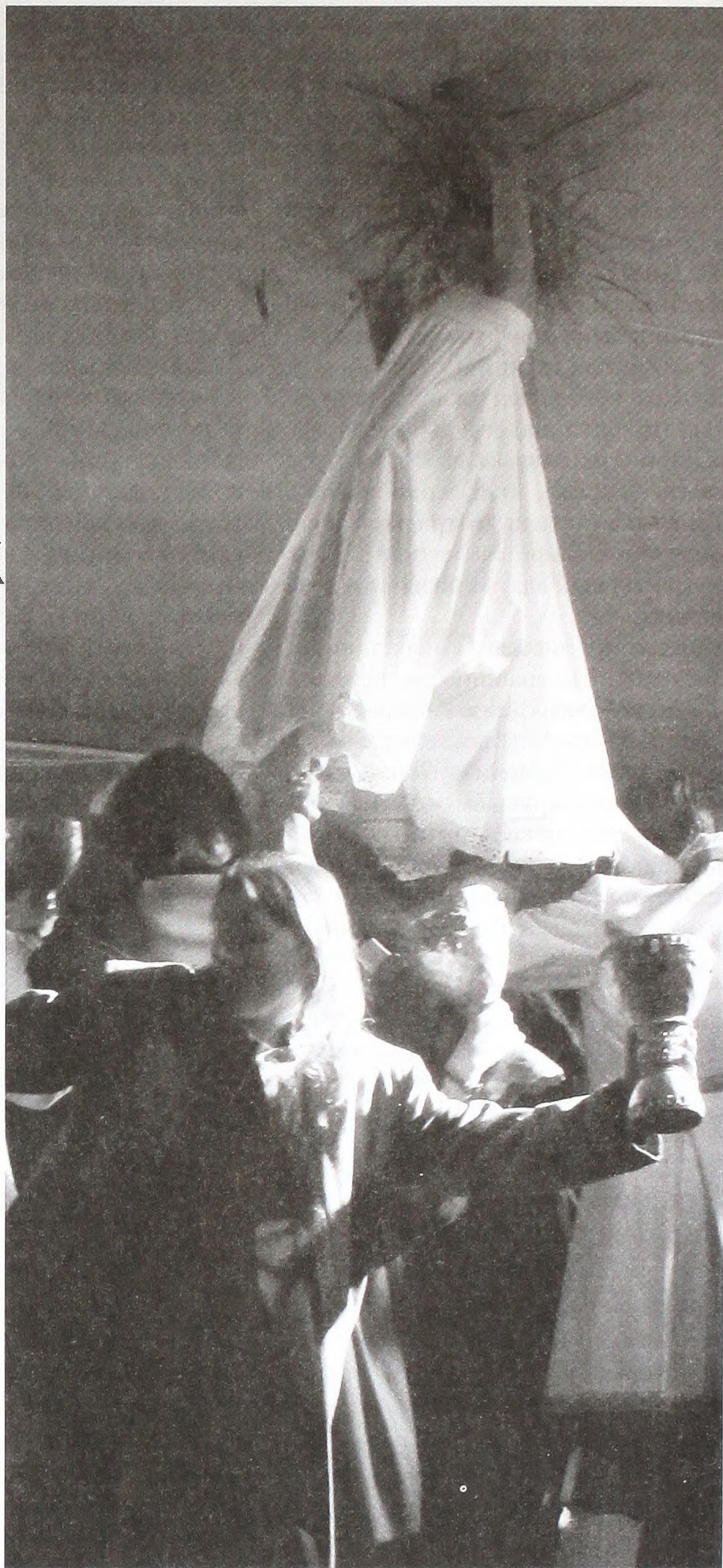
«Аз – це і перша літера абетки, і початок пізнання світу, і перші кроки в яскраве театральне мистецтво України XVII сторіччя, і ази театральної професії в сміливих пробах, етюдах, фантазіях сучасних спудеїв Могиланки. Аз – це Я з пам'яттю культурних коренів та прагненням сміливих сучасних кроків» (з програмки до вистави).

«Аз» – це також і назва вистави Андрія Приходька, прем'єру якої приурочили до 392-ої річниці Києво-Могиланської Академії. Барокова драма другої половини XVII століття, яка лягла в основу яскравого театального дійства, має, на думку дослідників, саме «могилянські», і аж ніяк не «великоросійські», корені (як це уявлялося першому видавцеві драми І. Шляпкіну, який приписував першу постановку «благородным великороссийским младенцам, ученикам славяно-греко-латинской академии»¹). Насправді ж, 1701 року виставу в Москві вперше зіграли саме київські спудеї та викладачі, які прибули сюди на відкриття Слов'яно-греко-латинської академії.

Звісно, первісна назва, як і належить усім бароковим творам, була далеко не такою лаконічною: «Ужасная зміна сластолюбиваго житія с прискорбным и нищетным в евангельскомъ Пиролубці и Лазарі прежде изображенная, ныні же при пированіях на Покрова дійствіємъ благородных українських младенцовъ в

новосияющій Києво-Могиланській Академії, в Богоспасаемом граді Києві явленная».

Втім, суттєво спростивши назву, А.Приходько дотримується бароковості в усьому іншому. І навіть у мові. Церковнослов'янська в устах уже нинішніх спудеїв-акторів звучить, хоч і не завжди цілковито правиль-

Сцени з вистави «Аз». Режисер Андрій Приходько.
Культурно-мистецький центр Національного університету «Києво-Могилянська Академія». 2007.

но, та все ж доволі вправно (це, зрештою, не дивно, адже готували виставу цілих три роки!).

Бароковою і підпорядкованою всім риторичним правилам є і складна структура драми. Незвична для сучасного театру симетричність у розвитку сюжету (після кожної «негативної» сцени обов'язково йде дзеркальна до неї «позитивна», а в кожного персонажа є свій анти-двійник) могла би здатися дещо штучною сучасному глядачеві, коли б не щирий азарт акторів, а також не яскраві й видовищні «інтерлюдії» між діями, в яких заспівує «хор» (відомий у Києві фольклорний «Божичі»), грає «оркестр народних інструментів» (ансамбль старовинної музики НаУКМА), а спудеї бігають із яскравими стягами чи пропонують глядачам охолоджувальні напої.

Любов Андрія Приходька до бароко, як і його вміння оживити (проте аж ніяк не адаптувати) твори, здавалося б, дуже далекі від нашого часу, не перестає дивувати: пригадаймо хоча б постановку «Воскресення мертвих» Георгія Кониського у 2003 р. або його ж версію класики іспанського бароко «Життя – це сон» Кальдерона. Особливе наголошення естетичного, візуального складника в драмі – такою є спільна риса всіх постановок режисера. В «Аз» – це і яскраві кос-

тюми (чого варте хоча б «Сластолюбіє на семиглавому змії» або довжелезні білі шати Миру), і декорації (поміст, який почергово перетворюється то на навчальні парти, то на бенкетні столи, то на цвинтар), і видовищні сцени (бенкетування Пироловця, якого танцями та співами розважають водночас Сластолюбіє та Земна Любов; вознесення бідного Лазаря на Небо; і, звісно, театр тіней в другій частині) тощо.

Та коли йдеться про бароковий театр, ніяк не можемо оминати увагою і етичний аспект. Адже шкільні вистави (а «Ужасная зміна...» – звичний для українського бароко синтез містерії та мораліте) були не лише самоцінними естетичними творами, а й засобом виховання, «допоміжною частиною загальної дидактичної програми»². Відкриті ж вистави, орієнтовані на глядачів іззовні, хоч і були дуже видовищними (дослідники описують у своїх працях складні інженерні театральні конструкції, які мали просто-таки приголомшити тодішню публіку), та все ж у їхній основі – події Священної історії. Історія бідного Лазаря, який, будучи зневаженим у матеріальному світі, дістає нагороду вже на Небі, – це насамперед повчальна розповідь, наочне втілення божественної справедливості. Натомість історія спрагло-

земних насолод Пироловця, якого карають, відсилаючи за гріхи до Пекла, – застереження всім грішникам, які не дотримуються християнських законів. Типові для мораліте алегоричні фігури – Сластолюбіє, Земна Любов, Мир та ін. – з'являються, щоб наочніше втілити суть притчі, прокоментувати дії персонажа і пояснити причини наступної «розплати».

Зрозуміло, моралізаторство, природне і звичне для глядача вистави у XVIII столітті, сприймається в сучасному контексті дещо відсторонено. Адже важко уявити, щоб видовищність «пекельної» сцени могла налякати когось сьогодні. Натомість естетичний складник (для бароко радше допоміжний) в А.Приходька виходить на перший план.

Послідовно і наполегливо повертаючи бароковий театр українському глядачеві, режисер повертає і цілий культурний материк, донедавна затоплений хвилями часу. А те, що цією справою йому вдається захопити і молодих спудеїв, заслуговує на особливу повагу.

¹ Соболев В. Маловідома драма про бідного і багатого Лазаря // 12 подорожей в країну давнього письменства. – Донецьк: Східний видавничий дім, 2003. – 156 с.

² Софронова Л. Поэтика славянского театра XVII – первой половины XVIII вв. Польша, Украина, Россия. – М.: Наука, 1981. – С. 34.